

POTRESTANÁ PÝCHA

NA HRAD KRÁLOVSKÝ BYLI POVOLÁNI MALÍŘI, ABY vymalovali podobiznu krále Míroslava. Mladý ten král byl by se rád oženil. Mezi mnohými obrazy, které od princezen a kněžen dostal, byla jedna takové krásy, že pro ni Míroslav od prvního pohlednutí milostí zahořel a žádnou jinou za královnu sobě zvoliti nechtěl. Proto se dával teď malovat, by jí obraz svůj poslati a spolu o její ruku žádati mohl. Malíři se sešli a král jim pravil takto: „Slovutní pánové a mistři! Dal jsem vás proto svolati, aby mne každý jednou vymaloval. Nechci však, abyste mi krásy přidávali, spíše si nechám líbit, bude-li obraz škaredější, než je moje tvář.“

„Nač tobě, pane a králi náš, krásy dodávat?“ pravili umělci, „myť budeme rádi, když štětec náš s to bude, aby skutečnost vyobrazil.“

Chutě se pustili malíři do práce a v krátkém čase bylo několik podobizen králových v pěkné síni postaveno a král se svou radou přišel je prohlížet, která ze všech by se nejlépe k poslání hodila.

„Já myslím, milostivý králi,“ řekl dvořenín, „že vaše tvář všecky ty podobizny předčí, neboť se mi nezdá ani jedna z těchto všech býti docela taková, jako je tvář Vaší Milosti.“

„Nechtěl jsem ani, abych byl dobře trefen. Myslím, že se princezna hněvat nebude, když budu skutečně o něco hezčí než na obraze.“

V tom domnění vybral také obraz, který se mu nejméně líbil, dal ho do zlatého rámu s drahými kameny vsadit a poslal své nejprvnější dvořeníny s velkým komonstvem a dary k otci krásné princezny, aby o její ruku žádali.

S nevýslovnou toužebností očekával jich návrat. Za ně-

jaký týhoden přišli ovšem, ale všickni byli smutni a mrzuti, takže Míroslav nic potěšitelného z úst jejich neočekával.

„Pane a králi náš!“ řekli vyslancové, když před krále předstoupili, „neslýchaná jest ta urážka, která se nám stala, a bojíme se Vaší Milosti vše vyjevit.“

„Jen mluvte, ať je to cokoliv.“

„Od krále jsme byli vlídně a hostinně přijati a celý dvůr byl potěšen, že Vaše královská Milost princeznu Krasomilu za paní míti chce. Druhý den jsme šli k princezně s poklonou; žádnému nebylo ještě dopřáno ruky její se dotknouti a tudy i my toliko lem roucha jejího políbiti jsme museli. Pohrdlivě pohlédla na obraz Vaší Milosti a nám ho zpátky podávajíc řekla: ‚Král zde vyobrazený není hoden, aby mi obuv mou zavazoval.‘

Krev nás hanbou pálila, ale starý král nás prosil, abychom pravou příčinu zamlčeli, že on sám mnoho od své dcery zkusí, ale že se to dá vše snad napravit a princezna že musí přece svolit. Avšak se nám taková královna nezdála býti pravou matkou svých poddaných, a my raději odjeli, nedbajíce na nic.“

„To bylo nejmoudřejší, jsem docela s jednáním spokojen. O ostatní se postarám sám,“ odpověděl král, ale líce mu hořely hněvem nad pyšnou pannou. Dlouho přemýšlel, co má nyní dělat, až konečně bystrý jeho rozum cestu našel, po níž kráčet se mu zdálo býti nejradněji. Zavolal svého starého radu a správce a tomu jedinému svůj záměr svěřil, kterýž od něho schválen byl.

Druhý den se to v hradu jen rojilo, neboť se chystal král na cestu, správu země odevzdal svým radám a hrad starému správci. Třetí den odejel. Na pomezí svého království poslal všecku svou družinu se vším všudy nazpátek, a vezma jen něco šatstva a peněz, šel samojediný dále.

Byl krásný jarní den a princezna Krasomila se procházela po zahradě. Krásná byla arci, jako bohyně Lada, ale

tvář její byla růže bez vůně, zahrada nerozhřátá paprsky slunečními. A přece měla v duši jemný cit, neboť často nad neštěstím chudého zaplakala a hojné almužny dávala; než blíže k ní žádný žebrák přistoupiti nesměl, aby se jí špinavou svou rukou nedotknul. Množství vladařů se již o její ruku ucházelo, ona však každým pohrdla. Její myšlenky měly perutě orličí a rády by se až k slunci byly vznesly. Starý král ji často káral a hrozil přílišné hrdosti trestem Božím. Na to mu ale odpovídala: „Můj ženich se musí krásou, vznešeností, uměním a šlechtností nad jiné skvítí, sice nikdy mým nebude.“

Když se tak v zahradě prochází, vejde k ní otec a praví: „Dcero moje! já jsem přijal do služby mladého muže a udělal ho vrchním zahradníkem. Ale zdá se mi k tomu úřadu příliš učeným býti; on se zná tak dobře v zahradnictví jako v literním umění, v tom jako v hudbě, takže jsem nad ním až ustrnul a s radostí jej na svůj dvůr přijal. Tak učeného muže nemáme. Co míníš?“

„Nemohu nic říci, protože jsem ho neviděla. Ale myslím, že jsi, otče, dobře udělal, neboť takový muž je při dvoře jako drahý klenot. Je-li v hudbě opravdu tak cvičen, jak povídáš, a jinak člověk mravů ušlechtilých, mohl by mne doučit na harfu; neráda pohřešuji zemřelého učitele svého. Pošli tedy pro cizince.“

Král byl k tomu ochoten a princezna vešla do letní síně, do níž v malém okamžení Míroslav vstoupil.

„Nejhlubší poklonu skládám k vašim nohám, milostivá paní, a čekám na vaše rozkazy,“ řekl Míroslav, poníživ hlavu k jejím nohám, a políbil lem drahého roucha, při čemž pohleděl k princezně okem, s jakýmž se ona posud nebyla potkala. Zarděla se hrdá panna a upřela zrak na růži, kterouž si před chvílí v zahradě utrhla. Nenadála se, jaké neštěstí jí z poupěte teprv rozvitého nastane. V tom sladkém loži, jako v růžových plénkách zavité, se-

dělo zlé bůže s napjatým lukem, na němž byl šíp v nejjedovatějším jedu omočený, a jakmile se Krasomila do osudné růže podívala, bůže spustilo a ona cítila bolest v srdci, proti níž žádných léků není.

„Jaké vaše jméno?“ ptala se hlasem přívětivým po chvíli Míroslava.

„Míroslav,“ odpověděl onen.

„Otec mi řekl, Míroslave, že se znáte v hudbě, a já si již dávno přála mítí učitele, který by mne na harfu hráti doučil. Velký vděk by se mi stal, kdybyste vy místo mého zemřelého učitele nastoupil.“

„Bude-li moje skrovné umění s to, aby službu tu zastat mohlo, budu se za šťastného pokládati.“

„Ostatní vám král poví,“ řekla na to princezna a pokynula rukou na znamení, že je cizinec propuštěn. Dlouho stála ještě Krasomila a nevěděla, co se to s ní stalo, v hlavě jí to šeptalo a šumělo, jako vábné hlasy, jako sladké hraní hudby, a v srdci jí to pánilo, jako když se na vězně po dlouhé temné noci po prvé slunéčko zasměje, otevřel on dokořán brány srdce svého, aby se každý kouteček světlem nebeským naplnil. Ozvaly se kroky a Krasomila se z myšlének probírala. Byl to král.

„Nuže,“ ptal se, „přijmula jsi Míroslava za učitele?“

„Já mu to navrhla, ale kdy bych začítí měla, o tom právě přemejšlím.“

„Učiň dle libosti. Co se mne týče, já si při jeho jmenu připomínám krále Míroslava a denně se strachuji, že tu urážku od tebe nesnese a vojnu mi vypoví. Dcero, dcero, tehdy jsi velice chybila.“

„Netrap mne, otče! Já bych byla nešťastna, kdybych si musela krále toho vzíti; pročez zůstanu při svém mínění.“

Král se zamyslel a mrzutě odešel.

Druhý den se vše urovnalo a hodiny se začaly.

Míroslav byl horlivý učitel, Krasomila byla pozornou

žákyní, a ledová kůra, kterouž pýcha okolo srdce jejího obložila, denně více a více se rozhrívala. Často si panny její šeptaly: „Co se to jen s naší princeznou stalo, nikdy se člověk nesměl opovážit ruky její se dotknouti, a nyní si z toho nic nedělá, když jí při odchodu Míroslav ruku políbí.“

Láska přemohla hrdou pannu. Již to bylo drahý čas, co byl Míroslav při dvoře; všickni ho milovali, nade všechny ale Krasomila, ač by to byla ráda sama sobě zapřela. Tu přišla do zahrady, hrdě pozdravila vrchního dohlážitěle sadů, ale přece jinam nesedla, než na sedátko aneb do vonné besídky, kterou jí k vůli Míroslav přes noc udělati kázal. Nemohla býti tak nelaskavá a vlídným slovem nepoděkovati za ten důkaz úcty jeho. Z několika slov rozpředla se rozmluva, protože se měla princezna mnoho co ptáti a rozkazovati. S učením to bylo právě tak; časem, když jí napadly zlé rozmary, musel sloužící učitele odbýt, že nemá princezna chuti k učení. Za chvíli ji to zase rozešlo, a opět musel sloužící běžet, aby učitel přišel. Začasté, aby zamračenou tvář rozjasnila, podala mu ruku k políbení, jaková čest se ani těm nejvyšším šlechticům nestala.

Bylo navečer, princezna seděla u otevřeného okna, hrála na harfu a zpívala, vedle ní Míroslav, maje oko upřené na její líce, zlatou září zapadajícího slunce polité. Najednou se zarazila a podala harfu učiteli.

„Jestli Milost Vaše dovolí, zaspívám teď píseň svou,“ pravil Míroslav a Krasomila přisvědčila.

Začal; ale jaký to zpěv! Brzy se zdálo Krasomile, že slyší sezvánění stříbrných zvonů, které ji do chrámu Páně k zbožné modlitbě volají, brzy zase, že ji láká táhlý, vášný hlas slavící do stinného loubí v náruč milencovu. Slunce zapadlo za vysokou horu; poslední jeho blesk zalítl do okna a strhl ledovou roušku, která ještě jako pavučina srdce hrdé princezny v poutech držela. Tiše sklonila hlavu k Míroslavovi a slza padla na jeho ruku.

Jako by to nepozoroval, řekl Míroslav: „Ta píseň byla na rozloučenou, milostivá královno moje! Zejtra musím odtud pryč.“

„Co mluvíš, Míroslave? Ty nesmíš odtud pryč, ne, ne tak!“ vykřikla Krasomila třesoucím se hlasem a uchopila Míroslava za ruku. Tu se otevřely dvěře a přes práh vkročil otec.

„To je tedy muž ten, kterého miluješ?“ ptal se chladně zaražené dcery.

„Ano, otče, miluji ho,“ odpověděla Krasomila a hrdě se vztýčila.

„A víš-li pak, že mu chybí jedna z těch ctností, které jsi u tvého budoucího manžela sobě vymínila?“

„Vím, že chybí Míroslavu vznešený rod, ale proto jej přece miluji, a byť by ještě níže postaven byl.“

„Dobře tedy, ať je tvým manželem ještě tu hodinu. Ale déle v mém zámku nezůstaneš, abys větší posměch na mou hlavu nesvedla.“

„Ó milostivý králi!“ řekl nyní Míroslav a uklonil se před králem na koleno, „nemohu svolit, aby byla princezna skrze mne nešťastna. Já jdu odtud a vše buď zapomenuto.“

Avšak král na to nedbal. Vkrátce přivedl svého zpovědníka a za nějakou hodinu byla Krasomila, hrdá princezna, ženou chudého Míroslava a stála v svých nejsprostších šatech před hradem, těžce se v duchu loučíc s otcem, který tak nevlídně s ní se rozžehnal a z domu ji vyhnal jako chudou děvečku. Brzy se ale vzmužila, vzala manžela svého za ruku a skočila s ním do vozu, který je měl až na královské hranice dovézt.

Když přijeli až na pomezí země té, kde měla býti někdy Krasomila panovnicí, slezli s vozu a šli pěšky dále.

„Ženo, moje drahá duše,“ řekl Míroslav Krasomile, „co nyní počneme? Já mám sice v hlavním městě bratra, který

je u dvora a k službě mi dopomůže, ale do té doby se ledva nouzi vyhneme.“

„Vždyť něco peněz ještě máme, zatím budu pro lidi pracovat a vynasnažím se, abych starostem tvým ulevila,“ těšila Krasomila zarmouceného muže, ač jí nebylo u srdce volno.

V nejbližším městečku najal Míroslav zase vůz, aby nemusela chůzi nezvyklá žena dále pěšky jíti.

Když přijeli až do královského hlavního města, najal Míroslav malou sedničku a tam se s Krasomilou ubytoval. I umluvili se, že všechny nádherné šaty prodají a že sprostší koupí, což opravdu učinili, ano i jediný prsten, který měla Krasomila na ruce, obětovala na výživu.

„Nyní půjdu,“ řekl druhý den Míroslav, „zjednám ti práci a sobě službu, ku které mi bratr snad dopomůže.“

Šel a v poledne se s malým uzlíčkem vrátil. Rozvázal ho, vyndal hebké plátno a něco málo ovoce.

„Hleď, srdce moje, tu ti nesu práci, která ti, když ji dohotovíš, dobře zaplácena bude; ovoce jsem dostal u mého bratra. Ó ženo milá, jak jsem tebe, královskou dceru, do takového živobytí vtrhnouti mohl? Všem rozkošem zvyklá, máš nyní pro lidi dělat a nouzi snášet. Ó já nešťastník!“ tak bědoval Míroslav a líbal ruce své ženy, které teprv po svatbě řekl, jak velice ji miluje.

„A což naříkáš,“ odpověděla a oko její se na muže smálo, „vždyť jsem tomu sama tak chtěla. Tvoje láska mi za všechno odplatí.“

S radostí vzala hebký kment a chutě se pustila do práce. Pilně šila, nedajíc si pokoje ani v noci, a jen tu chvíli odběhla, co muži jídlo chystala. Když měla dílo hotové, vzala bělounký sprostý čepeček na hlavu a šla s Míroslavem, by práci odvedla. Byl to pěkný dům, do něhož jí Míroslav ukázal, a sloužící ji vedl skrze nádherné pokoje až ke komorné. Přece jí bylo ouzko, když komorná práci

prohlížela a potom ledacos vystavovala a na penězích jí utrhopat chtěla. Již se tváře zapalovaly a slze jí vstupovaly do očí, tu se dvěře otevřely a vážná dáma do nich vstoupila. Ptala se komorné, oč se tu jedná, a když práci prohlédla, poručila, aby se švadleně mzda vyplatila. Krasomila se s poděkováním uklonila a pospíchala z domu ven. Míroslavu neřekla ani slova, co se jí přihodilo. Vzpomněla, že to asi také tak její vlastní komorné s ubohými švadlenami a jinými dělníky dělávaly.

Asi za dva dni přišel zase Míroslav a nabídl jí službu u jedné vznešené dámy, kde by se měla velmi dobře. Krasomila byla spokojena, zastřela tvář a šla k té paní na službu. Od hlavy do paty si ji paní prohlídla, potom se ptala, co všecko umí, a když jí to Krasomila pověděla, řekla dáma, aby zůstala dva dni na zkoušku.

Ale to byly trpké dva dni! Nyní viděla, co taková služka od rozmarných urozených zkusí, jak pohrdlivě se s ní zachází. Tu bylo strojení, běhání, snášení a co křiku a vády, jestli nebyl jeden kroužek vlasů zrovna tak jako druhý, jestli se živůtek dost málo krčil. A přece není takové stvoření boží lepší než jiné; to nemohla Krasomila vydržet a za dva dni šla zpátky.

„Viš-li, co nového, ženuško,“ řekl Míroslav za několik dní nato, když s rozjasněnou tváří do dveří vstupoval. „Náš král si přivezl nevěstu a zejtra bude veliká hostina v zámku, při které ji svým poddaným pánům představovati bude. Jedná prý se mnoho kuchařek a kuchařů a každý dostane za ten den několik kusů dukátů. Hleď, ty umíš vařit a mnoho na práci mít nebudeš, nešla bys tam za kuchařku?“

„Proč ne, půjdu. Tolik peněz za den tak snadno nevydělám,“ odpověděla Krasomila.

Ráno časně se ustrojila, uvázala na hlavu po sprostú šátek a šla s mužem do královského hradu.

„Já si budu také nějakého výdělku zatím hledět a večer pro tebe zase přijdu,“ řekl Míroslav, když odcházel z kuchyně, kamž byl ženu dovedl.

Krasomila se měla chutě k práci, kterou jí nejprvnější kuchař na celý den k obstarání vykázal, a ničeho si pro tesknost v zámku nevšímala. Všecko se dobře dařilo, již se hosté sjížděli a nebylo vozů ani konce. Právě běžela Krasomila přes chodbu, tu jí vběhne přes cestu pán samé zlato a stříbro, takže ho pro lesk ani znáti nebylo.

„Prosím vás,“ povídá hlubokým hlasem ku Krasomile, „zavolejte někoho, aby mi střevíc zavázal.“

Krasomila se na něho po očku ohlédla a vidouc dle šatů, že to sám král, shýbne se a zaváže mu střevíc sama. Král jí poděkoval a odešel. V malé chvíli přijde sloužící králův a ptá se, kde je ta kuchařka, co vázala králi střevíc, aby šla do hořejších pokojů k paní komorné. Krasomila učinila, jak jí bylo nařízeno.

Vejde ke komorné, ta se uklonila a prosila ji, aby vešla do druhých pokojů. S podivením ohlížela se Krasomila po skvostných komnatách, kde ji vše na domov upamatovalo. Byly to pokoje pro paní zřízené a Krasomila si pomyslíla, že tu bude jistě mladá královna zůstat, ale co ona zde dělat má, to posud nevěděla. Tu přišla až do oblékárny, kde ležely plné stolice drahých šatů, plné stolky klenotů.

„Zde si máte vybrat jedny šaty a k tomu klenoty; já vás ustrojím. Náš král chce vás za tu zdvořilost, kterou jste mu proukázala, jednou vzít k tanci.“

„Probůh!“ lekla se Krasomila, „co by řekl můj muž! Já s králem tančit, do těch šatů se ustrojit? Ne, ne, to neudělám.“

„Ani, když já tě prosit budu?“ ptal se za ní hlas, a ona viděla u sebe krále – poznala svého Míroslava!

Krasomila se lekla a v úžasu ptala se přece jaksi bolestně: „A proč jsi to vše učinil a tak se mnou jednal?“

„Pamatuješ se snad, s jakou hrdou odpovědí jsi moje dvořeníny s obrazem mým nazpět poslala? Tenkrát jsem přísahal, že chci tvou hrdost ponížit. Tvůj otec mě v tom potvrdil a tvoje láska mi byla nápomocna. Avšak bych tě nebyl tak dlouho zkoušel, kdyby tvůj otec nebyl přikázal; já trpěl s tebou.“

Tu se otevřely dvěře a starý král vešel; všickni tři se srdečně objímali.

„Dcero, ta zkouška byla sice trochu trpká, ale věř mi, že bude blahodějná pro tebe a pro tvé děti!“ řekl otec.

Vtom přicházeli hosté a vidouce novou královnu v drahém, zlatem vyšívaném rouše a královském diadémě, byli vesměs její krásou okouzleni, neboť při vší spanilosti zastoupila místo hrdosti a pýchy teď přívětivost a dobrota.

S hrdým čelem vedl si Míroslav milovanou ženu do síně, kde panstvo shromážděno bylo a s jásáním mladou královnu uvítalo!